

BOP3103

Bacheloroppgave

Den usynlige minoriteten

Bachelor i journalistikk
Frist 26.05.2021

Høyskolen Kristiania
Vår 2021

Denne bacheloroppgaven er gjennomført som en del av utdannelsen ved Høyskolen Kristiania. Høyskolen er ikke ansvarlig for oppgavens metoder, resultater, konklusjoner eller anbefalinger.

Forord

Denne bacheloroppgaven er inspirert av alle de modige menneskene som bruker sin stemme til å fortelle hvordan de blir behandlet. Takk til alle som har skrevet debattinnlegg og postet historier på sosiale medier. Spesiell takk til tidligere kollega, venn og støttespiller X.P. som dyttet meg ut av komfortsonen. Og til klassekamerater for å ha motivert meg underveis. Dette prosjektet har vært utfordrende, men jeg har også fått viktig lærdom både praktisk, etisk og teknisk.

Takk til alle som har stilt opp i prosjektet og lot seg intervjuet.
Og takk til veilederen min som alltid har vært tilgjengelig for spørsmål.

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG.....	2
IDÉ, PROBLEMSTILLING OG HYPOTESE.....	3
RESEARCH.....	4
METODE.....	5
ANALYSE.....	7
FORMIDLING.....	9
REFERANSELISTE:.....	11

Sammendrag

Bakgrunnen for denne oppgaven er den samfunnsmessige endringen vi har sett de siste årene. Verdens øyne har igjen vært rettet mot en borgerrettighetsbevegelse for svarte i USA. Den har åpnet en ventil for mange minoriteter. Samtidig ser vi en økning i høyreekstreme miljøer og hatkriminalitet i stort sett hele den vestlige verden. Dette har skapt friksjoner og bevisstheten øker hos de som tidligere ikke har vært berørt. På grunn av sosiale medier og ytringsrommene i mediene har vi hørt utallige historier knyttet til rasisme og diskriminering. I

denne oppgaven har jeg samlet en håndfull historier og sett på eksisterende forskning for å avdekke enkelte kunnskapshull.

Del II. Refleksjonsnotat

Idé, problemstilling og hypotese

Ideen om å undersøke opplevelser med rasisme og diskriminering blant internasjonalt adopterte ble til etter å ha fulgt med på debattene om rasisme det siste året. Antirasistiske aksjoner har gjort oss mer oppmerksom på diskriminering og rasistiske strukturer i samfunnet og har gitt mennesker over hele verden rom og verktøy til å fortelle sine historier. Disse historiene utfordrer hvordan vi ser på oss selv og samfunnet. Utenlandsadopterte er en interessant gruppe fordi de ikke er inkludert i gruppen samfunnet forbinder med diskriminering og rasisme.

Kunnskap fra både norske og europeiske studier om at høyreekstreme og rasistiske miljøer har vært i vekst de siste årene gjør problematikken med rasisme høyst aktuell. En studie gjort av forskere ved Folkehelseinstituttet (FHI) viser at innvandrere som opplever diskriminering på grunn av sin innvandrerbakgrunn har dobbelt så høy risiko for psykiske helseproblemer. Vi vet også at internasjonalt adopterte har økt risiko for psykiske plager, rusmisbruk og selvmord – det viser kunnskapsoppsummeringen fra FHI fra 2013, men rasisme eller diskriminering er ikke oppført som en av årsaksfaktorene til disse helseplagene. I forskning på adopterte legges det imidlertid stor vekt på barnets «bagasje» og alder ved adopsjon som forklaring. Sannsynligheten for at denne gruppen opplever rasisme og diskriminering på lik linje som innvandrere anser jeg som høy. Blant annet på grunn av mengden historier som har kommet frem i mediene de siste årene, spesielt som følge av drapet på Johanne Zhangjia Ihle-Hansen og nå sist Georg Floyd. Men i forskning knyttet rasisme i stor grad til innvandrere.

Uma Feed Tjelta er en av dem som flere ganger har fortalt om sine erfaringer med å være adoptert og utfordret synet vårt på adopsjon. Hun skriver i Verdidebatt i Vårt land: «Problemstillinger som omhandler avvisning, røtter og utseende kan nemlig bli ekstra utfordrende for adopterte og spesielt utenlandsadopterte. Vi har en gang blitt avvist og den avvisningen setter spor. Vi blir i adopsjonsprosessen fratatt vårt opprinnelige navn,

fødselsattest og pass. Vi mister på den måten dokumentasjonen på våre røtter. Det resulterer i at vår formelle identitet ikke matcher utseende vårt, og vi blir ekstra sårbare for rasisme» (Tjelta 2019. Vårt land).

Internasjonal forskning antyder at rasisme og diskriminering kan være en av forklaringene på at utenlandsadopterte sliter mer med alvorlige psykiske plager enn normalbefolkningen. Formålet med dette prosjektet er derfor å undersøke omfanget og konsekvensene av opplevelser med rasisme og diskriminering hos utenlandsadopterte. Hypotesen var derfor ganske enkelt: rasisme og diskriminering er en av årsakene til at utenlandsadopterte har høyere forekomst av alvorlige psykiske helseplager.

Research

I arbeidet med å utvikle ideen brukte jeg både personlige observasjoner og innsamling av skriftlige og muntlige kilder. Jeg oppsøkte antirasistiske facebookgrupper og instagramprofiler, samt grupper for utenlandsadopterte i forskjellige sosiale medie-kanaler. Tidlig i arbeidet hadde jeg uformelle researchsamtaler med bekjente med verv i hjelpeorganisasjoner som Norsk Folkehjelp Solidaritetsungdom og journalister som har arbeidet journalistisk med rasisme og diskriminering.

Jeg samlet inn debattinnlegg, artikler, forskningsartikler og rapporter. På grunn av mine personlige erfaringer med å ha to nære familiemedlemmer som er adoptert fra utlandet oppdaget jeg mulige kunnskapshull i forskningen som var gjort på området. Derfor tok jeg kontakt med Kristin Gärtner Askeland som er seniorforsker ved Norce Research avdeling for helse og som har skrevet doktorgradsavhandling om internasjonalt adopterte og psykisk helse. Hun er også en av forfatterne bak FHIs rapport «Adopterte barn, ungdom og voksne: en kunnskapsoppsummering om kognitiv kompetanse, psykisk helse og bruk av hjelpetjenester» som jeg brukte som referanse utformingen av problemstillingen. Først og fremst ville jeg snakke med Askeland for å få en bedre oversikt over forskningen som finnes nasjonalt og internasjonalt på utenlandsadopterte og psykisk helse.

Vi avtalte å gjennomføre en reasearchsamtale først, for så å ha et formelt intervju over zoom noen dager senere. På grunn av avstand hadde vi ikke mulighet til å møtes. Zoom har en enkel

funksjon for lydopptak og kvaliteten på lyden er ganske god ved bruk av riktig mikrofonutstyr. Det løste seg greit med at hun selv eide utstyr som var brukbart. Ideelt sett skulle jeg hatt en enda bedre mikrofon. Researchsamtalen i forkant var veldig nyttig. Jeg trengte en bedre oversikt over forskningen for å kunne spisse spørsmålene ytterligere. I tillegg gjorde forberedelsene det enklere for meg i etterarbeidet med lydopptaket.

I samtale med Askeland fikk jeg tips til andre kilder jeg kunne kontakte. Vi avtalte også at jeg skulle kontakte henne igjen dersom det dukket opp spørsmål i løpet av det videre arbeidet med prosjektet. Askeland nevnte Diana Patricia Fynbo og Christina Violeta Thrane Storsve fra det som før var kalt Utenlandsadoptertes politiske utvalg (UAPU), en ideell organisasjon drevet av frivillighet. UAPU har nå nylig blitt til stiftelsen Adopsjon i Endring – Ressurscenter for adopterte og deres familier. De er selv adopterte og arbeider med å påvirke og endre synet og forståelsen av hva adopsjon innebærer for alle involverte gjennom hele livsløpet.

Jeg kontaktet dem og satt opp et møte over zoom. For å være mer effektiv valgte jeg å gjøre det formelle intervjuet uten en researchsamtalen i forkant. Første del av møtet kom til å være en presentasjon av prosjektet mitt og en gjennomgang av deres arbeid, deretter kunne jeg starte opptaket og stille spørsmål knyttet til problemstillingen under formelle rammer. Resultatet ble noe mer rotete enn det første intervjuet med Kristin Askeland. Om jeg skulle gjennomført det en gang til ville jeg nok hatt en researchsamtale i forkant. Dette er kun med tanke på at produktet skal bli en radioreportasje. Hvis intervjuet skulle brukes til en avisreportasje hadde det vært helt fint. Kvaliteten på lyden i opptaket er heller ikke helt ideelt.

Alle intervjuene ble transkribert og lagret som dokument. På den måten hadde jeg oversikt over all informasjon som potensielt kunne brukes i innlesing og det var enklere å holde styr på hvilke lydklipp som skulle være med i reportasjen.

Metode

Det finnes ikke forskning på utenlandsadopterte og rasisme i Norge fra før, men OsloMet har et pågående prosjekt med navn «Utenlandsadoptertes erfaringer med rasisme og diskriminering i Norge». Det kommer en rapport med resultater fra dette prosjektet i september. Jeg var i kontakt med prosjektleder Mariann Stærkebye Leirvik. Hun fortalte at de

hadde gjennomført intervjuer og en spørreundersøkelse, og holder for tiden på å analysere dette datamateriale. Men Leirvik kunne dessverre ikke dele funn fra prosjektet enda. Hva de kommer frem til vil eventuelt kunne styrke eller svekke min hypotese.

For å undersøke problemstillingen måtte jeg selv samle inn egne data fra et utvalg utenlandsadopterte. Jeg valgte å gå for en kvalitativ metode med dybdeintervju av et utvalg på tre personer. For å finne caser tok jeg i bruk nettverket mitt. Jeg ba venner om å komme med forslag til personer de kjenner som er adoptert fra utlandet. Jeg fikk dermed raskt kontakt med flere potensielle intervjuobjekter. Alle jeg har vært i kontakt med har vært svært positiv til prosjektet, men ikke alle har hatt mulighet til å delta. Hos de som var villig til å delta fulgte jeg «snøballmetoden» for å finne andre potensielle intervjuobjekter (Næss og Pettersen 2017. S81).

På forhånd utformet jeg en intervjuguide for å styre samtalen med informantene, med rom for oppfølgingsspørsmål dersom det ble behov for detaljer. Målet var å få innblikk i hvordan de opplever samfunnet og få en bedre forståelse for hvilke problemer de støter på da de har et ikke-vestlig utseende.

Intervju som forskningsmetode skiller seg noe fra journalistiske intervju. Jeg som journalist styrer samtalen og stiller direkte spørsmål. En forsker vil søke etter dialogen som ideal og tar mye mer aktiv rolle i intervjuprosessen (Næss og Pettersen 2017. s79). Intervjuene ble gjennomført på en vanlig journalistisk måte.

I forkant av alle intervjuene er det gjennomført en informasjonssamtale hvor jeg har forklart prosjektet og gitt dem samtykkeskjema med detaljerte beskrivelser av hva som vil skje med dataene de gir fra seg i løpet av intervjuprosessen. Det ble også avtalt at de vil motta en skriftlig sitatsjekk.

Prosjektet og informasjonsskrivet ble godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD) etter en del omstillinger. Opprinnelig var prosjektet mye mer rettet mot selvmord og selvmordsforsøk hvor jeg skulle samle inn informasjon om deltakernes psykiske helse, i tillegg til familier og venner av adopterte som har begått selvmord. Men jeg fikk råd fra NSD om at

det sannsynligvis ville bryte med helseforskningsloven, og dersom det skulle godkjennes måtte prosjektet meldes til Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) for en forskningsetisk vurdering i henhold til helseforskningsloven. På grunn av tidspress bestemte jeg meg for å revurdere problemstillingen og planen for innsamlingsmateriale for å få en godkjenning fra NSD.

På grunn av lite kjennskap til helseforskningsloven og etikken rundt helseforskning valgte jeg å gjøre problemstillingen mer generell. Ifølge rådgiveren i NSD måtte jeg unngå å samle inn data som "søker ny kunnskap om helse og sykdom", for å holde meg utenfor helseforskning. Problemstillingen foreslår fremdeles at jeg skal gjøre nettopp det, men slik jeg tolket det kunne jeg fremdeles gjennomføre prosjektet så lenge jeg ikke samlet inn data om utvalgets helse. Resultatet er at produktet er spekulativt. utfordringen med prosjektet har vært å balansere mellom forskning og journalistikk.

Analyse

Hvert opptak fra de fem intervjuene varer i cirka én time. For å lage et slags system ble alle opptakene transkribert og så analysert. Jeg fikk god oversikt av å dele materialet inn i kategorier. Systemet jeg prøvde å bruke er hentet fra casestudie-metoden, som har en styrke i å kunne gi en empirisk beskrivelse av et fenomen og hvordan det påvirker en større kontekst (Næss og Pettersen 2017. s72). Det var mye materiale som skulle analyseres, men det var ikke vanskelig å finne hendelser som var felles for alle.

Disse punktene gikk igjen:

- Alle casene opplevde å bli mobbet for sitt utseende i oppveksten.
- Alle casene har en følelsen av å ikke passe inn.
- Alle casene blir utsatt for rasisme i voksen alder.
- Alle casene fortalte at det er vanskelig å snakke med foreldre om rasisme og mobbing.

Det ble derfor naturlig å fokusere på disse i reportasjen.

Rådene jeg fikk av NSD var å unngå spørsmål som kunne gi meg helse- og sykdomsopplysninger fra utvalget, med tanke på helseforskningsloven. Måten jeg valgte å løse det på var å heller gi dem spørsmål knyttet til statistikken om psykiske helseproblemer blant

adopterte, og deretter analysere disse svarene opp mot det jeg ble fortalt av forsker Kristin Gärtner Askeland og Adopsjon i endring. På den måten kunne jeg fremdeles undersøke et fenomen og svare på problemstillingen uten å bryte helseforskningsloven. Om funnene stemmer får jeg kanskje vite i september når det kommer en ny rapport om akkurat dette temaet.

Jeg vurderer funnene etter intervjuene som troverdig. Jeg tror sannsynligheten er stor for at en annen gruppe utenlandsadopterte ville hatt mange av de samme historiene. Styrkene i utvalget er at de er oppvokst på forskjellige steder i Norge og har noe variert etnisk opprinnelse. Alle er vokst opp i små lokalsamfunn, noe som er typisk for utenlandsadopterte. Men det finnes enkelte svakheter med utvalget også. Ideelt skulle jeg kanskje hatt et større utvalg, med flere verdensdeler representert. Gjerne en fra Sør-Amerika og en fra Afrika. Det kunne vært interessant å se om de møter forskjellige situasjoner. I researchfasen var jeg i kontakt med flere adopterte som av ulike grunner ikke kunne stille til intervju, men som hadde lignende historier.

Deltakerne er funnet via kontakter og nettverk. Jeg kjente ingen av dem fra før. Intervjuene var basert på dokumenterbart samtykke, frivillighet, tillit og åpenhet. Alle deltakerne var i stand til å gi samtykke. Informasjonen som er gitt har vært behandlet konfidensielt og lagret i henhold til NSD retningslinjer for datahåndtering.

Jeg hadde et par etiske problemstillinger som dukket opp underveis. Et etisk problem som oppsto var at en person i utvalget ga personopplysninger om familiemedlemmer. Jeg gjorde dermed en vurdering av personvernet til de øvrige familiene, siden de også er indirekte identifiserbare i dette prosjektet. Altså måtte jeg ha samtykke fra vedkommende dersom jeg skulle oppbevare disse opplysningene som var av privat forstand. Etter samtale med intervjuobjekt ble disse opplysningene trukket. Dermed slettet jeg denne uttalelsen fra materialet.

En annen i utvalget nevner også familiemedlemmer i intervjuet, men opplysningene som der fremkommer vurderte jeg som ikke i strid med personvern hensynet.

Formidling

Etter researchen hadde jeg en tanke om å vinkle på at utenlandsadopterte føler seg oversett av samfunnet i forbindelse med debatten om diskriminering og rasisme, fordi vi i stor grad forbinder rasisme og diskriminering med innvandrerguppen. Det ser vi i hva vi har av forskning på området og hva som kommer frem i mediene. Etter intervjuene med utvalget valgte jeg å fokusere på de punktene som gikk igjen hos alle og foreslå en kobling mellom disse historiene og statistikken om psykisk helse.

Ett av punktene valgte jeg å ekskludere fra reportasjen, nemlig dette med rasisme i voksen alder. Det var både på grunn av plassmangel, balanse og relevans. Siden koblingen var til statistikk om psykisk helse var det mer relevant å presentere historiene fra oppvekst og dette med at de forteller om vanskeligheter med å prate om problemene de opplevde. Men alle fortalte om rasisme de møter i hverdagen også i voksen alder.

Materialet er presentert i et radioformat, som en slags blanding av reportasje og podkast. I planleggingen laget jeg en skriftlig versjon av reportasjen med sitater fra kilder og caser, inkludert det jeg skulle lese inn for å binde alt sammen. Jeg regnet ut tid basert på standard lesehastighet – på den måten kunne jeg beregne omtrent hvor mye materiale jeg hadde plass til. Men når jeg klippet det sammen fant jeg ut at jeg hadde for mye materiale.

Jeg valgte å knagge reportasjen på debatten som har vært i etterkant av terroren i 2019. Dermed er det anslaget i saken. Jeg valgte å legge på lydeffekt for å få en glatt inngang. Deretter går jeg videre til å utforske hva vi vet om fenomenet rasisme hos utenlandsadopterte. Hoveddelen starter med en historie som har preget oppveksten til Aditya og som setter oss rett inn i problematikken. Vi blir litt kjent med Aditya før det kommer en ny historie fra Maria som sier noe av det samme, men som også illustrerer en forskjell. Nemlig at rasismen utspiller seg forskjellig basert på kjønn og etnisitet. Jeg har valgt å unngå bruk av effektlyder over intervjuobjektene, for å holde det mest mulig rent.

Videre presenteres forskning og rapporter om temaet. Den delen er litt tung, men viktig for å flette sammen saken slik at den svarer på problemstillingen. Deretter introduseres et nytt

fenomen som støtter opp om problemstillingen, nemlig dette med berøringsangst – som leder oss videre til neste case og neste historie.

Reportasjen avrundes av en slutning fra fagperson og et utsagn fra samme person som startet reportasjen. Her har jeg lagt på samme effektlyd som i starten for å signalisere at saken er slutt. Jeg har droppet utroduksjonen da den vanligvis kun er der for å nevne reporteren. I dette tilfelle var ikke det nødvendig.

Når man lager radioreportasje er det veldig viktig å være tydelig i språket for at lytteren skal få med seg hva som blir sagt. De delene som er innlest av meg i studio går litt fort noen steder. Spesielt der hvor jeg presenterer forskning og handlingsplanen mot rasisme. Lydkvaliteten på enkelte av opptakene fra intervjuene er heller ikke så gode. Det kunne vært løst bedre med litt mer planlegging. Det handler også litt om å tørre å ta mer kontroll over intervjusituasjonen, noe jeg må bli bedre på.

Grunnen til at jeg valgte radioreportasje for å presentere prosjektet var fordi det var noe jeg aldri hadde laget før. Jeg så på det som en mulighet til å forbedre de tekniske og praktiske ferdighetene mine og bli mer kjent med redigeringsverktøy. Det har vært verdifull læring i alle stegene på veien og jeg ser tydelig hvilke valg jeg burde gjort annerledes for å få et bedre resultat. For det første burde jeg gjennomført researchsamtaler med alle intervjuobjektene før opptak, for å kunne spisse intervjuene mer under opptak. På den måten hadde jeg antagelig hatt mindre materiale å klippe i ettertid og jeg ville fått tydeligere og mer forberedte svar fra kildene. De fleste intervjuene er gjort over Zoom på grunn av avstand. Jeg gjorde ett fysisk intervju med opptaker jeg lånte fra Høyskolen Kristiania. Jeg burde planlagt det tekniske rundt opptak litt bedre, med tanke på lydkvalitet. Det er litt vanskelig å forutse hvordan lydkvaliteten blir over Zoom fordi alle har forskjellig utstyr. Det som funket best var åpenbart Zoom via mobilapp og vanlige ørepropper med mikrofon. Det ga en klar og fin stemmelyd uten støy fra rommet. Men mikrofonen må holdes unna skjortekrager eller lignende. Skurring var et gjentakende problem.

Referanseliste:

Bjørheim, C. (2018) Hyppigere selvmord, misbruk og psykisk sykdom blant adopterte. Artikkel. Stavanger Aftenblad. På trykk 28. november 2018.

Gärtner, K. Heggeland, J.E. (2013) Adopterte barn, ungdom og voksne: En kunnskapsoppsummering om kognitiv kompetanse, psykisk helse og bruk av hjelpetjenester. FHI. ISBN: 978-82-8082-586-5 elektronisk utgave.

Johansen, E.B. (2020) Mener Norge må stoppe all utenlandsadopsjon. Vårt Land Kultur [Internett] <https://www.vl.no/kultur/2020/08/05/mener-norge-ma-stoppe-all-utenlandsadopsjon/> (sist lest: 24.05.21)

Lundh, L. (2019) Adopterte opplever økt rasisme. Vårt Land Kultur. [Internett] <https://www.vl.no/kultur/2019/09/18/adopterte-opplever-okt-rasisme/> (sist lest: 24.05.21)

Næss, H.E, Pettersen, L. (2017) Metodebok for kreative fag. Universitetsforlaget. Oslo

Straiton, M., Aambø, A., & Johansen, R. (2019). Percieved discrimination, health and mental health among immigrants in Norway: the role of moderating factors. BMC Public Health. <https://bmcpublikehealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-019-6649-9>

Storsve, C.V.T. & Fynbo, D.P. (2019) Rasismen rammer overalt – også adopterte. Debattinnlegg i Vårt Land [Internett] <https://www.vl.no/meninger/verdidebatt/2019/09/23/rasismen-rammer-overalt-ogsa-adopterte/> (sist lest 24.05.21)

Tjelta, U.F. (2019) Vi må våge å utfordre «solskinshistorien» om adopsjon. Debattinnlegg i Vårt Land. [Internett] <https://www.vl.no/meninger/verdidebatt/2019/10/10/vi-ma-vage-a-utfordre-solskinshistorien-om-adopsjon/> (sist lest: 03.05.21)